

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ВЕТЕРИНАРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Н. Атрахова

Одеський державний аграрний університет

Відтворення історії ветеринарного факультету Одеського державного аграрного університету на основі роботи з архівними документами. Знакові постаті в історії факультету, перші декани.

Ключові слова: *факультет ветеринарної медицини, архівні матеріали.*

ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ:

Працюючи з архівними матеріалами ОДАУ/ОСГІ, вдалося відтворити певний період історії становлення Ветеринарного факультету – від самого початку його існування і до початку 60-х років. Відомо, що все має виток. Має його і ветеринарний факультет. І хоча, як самостійна одиниця в структурі ОСГІ, факультет починає свою історію з 1938 року, його витoki треба шукати в перших роках створення ОСГІ, а саме в 1918 році. Але слід зануритися у часі ще глибше.

В середині 19-го століття, в вересні 1856 року, видатним вченим Пироговим М. І. (рис. 1) була висловлена думка, що в Одесі треба, цитую: «Я вважаю необхідним для здешнього края учреждение в Одессе следующих трех университетских факультетов: 1. Историко-филологического и педагогического. 2. Физико-математического. 3. Врачебного, включая в него в последствии ветеринарное отделение» [1], [3].

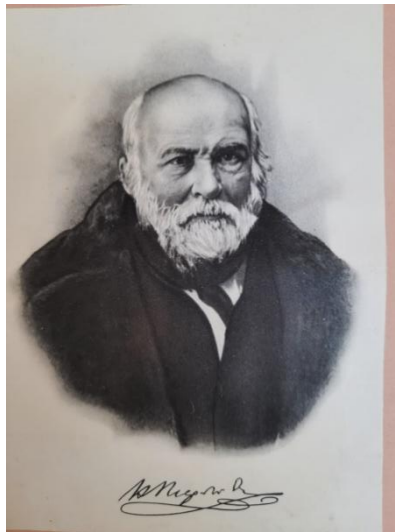

Рис. 1. Професор ПИРОГОВ М.І.

Таким чином, сама ідея, щодо ветеринарної освіти, пролунала задовго до створення ОСГІ, яке відбулося, за свідченням одного з його засновників, Браунера О.О (рис. 2), 9 лютого 1918 року[3].

І відразу, починаючи з першого року, для студентів першого курсу читали лекції з «Анатомії тварин» (проф. Третьяков Д.К.), «Зоології безхребетних» (проф. Лігнау Н.Г.). На другому курсі проф. Бабкін Б.П. викладав «Фізіологію тварин», проф. Браунер О.О. – «Загальне тваринництво», проф. Архіпов М.І. – «Зоогігієну» та «Годівлю тварин», проф. Синельников Є.І. – «Аналіз молока» [3], [14].

Оскільки професорсько-викладацький склад у новоствореному інституті ще не був сформований, запрошувалися професори з Новоросійського університету та Одеського медичного інституту. На початку 20-х років була створена кафедра «Загального та спеціального тваринництва».

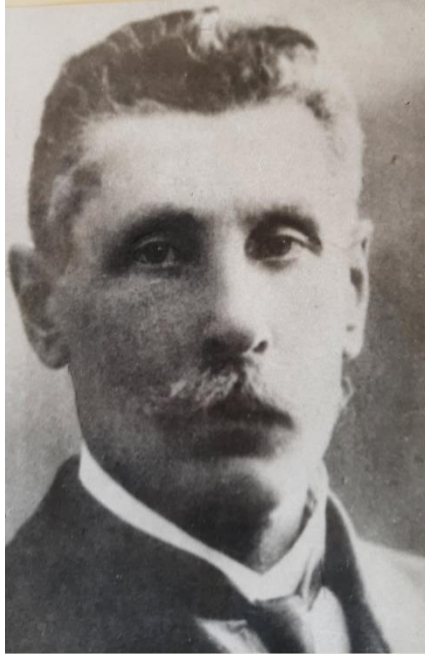

Рис. 2. Професор БРАУНЕР О. О.

В 1919 році до інституту влаштовується професор Павлович І.К. (рис. 3), людина, яка вже мала великий досвід у ветеринарній справі. Він був першим в ОСГІ, хто став викладати курс «Ветеринарії». В 20-х роках завідував кафедрою «Ветеринарії та Зоогієни», з часом – відділенням «Ветеринарії» [2], [3].

Рис. 3. Професор ПАВЛОВИЧ І. К.

Викладання нового курсу починалось фактично з нуля. Не було нічого: ні методики викладання, ні програми, ні обладнання. З цього приводу є дуже цікава стаття, яку професор Павлович написав для першого випуску «Вісника одеського с/г інституту» (1925-26 рік) – «К вопросу о преподавании Ветеринарии студентам с/х вузов».

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В ній він аналізує стан викладання та написання програм до курсу «Ветеринарія».

Рухаємося далі. Рік 1934. Слід зазначити, що з моменту відкриття інституту, і протягом перших десятиліть свого існування, ОСГІ постійно зазнавав всіляких змін та реформувань. Однією з таких реорганізацій було об'єднання в 1934 році двох інститутів: Одеського Єврейського та Одеського сільськогосподарського, на основі останнього. В результаті чого до трьох існуючих, додався ще один факультет – «Зооінженерний». До нього входили кафедри: «Фізіології тварин», «Зоотехнії загальної», «Зоотехнії спеціальної», «Кормодобування» [3].

РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ось ще декілька цікавих фактів. Після об'єднання, на кожному факультеті було по дві секції – єврейська та українська. Українською опікувався декан, єврейською – його заступник. Викладання велося відповідно єврейською та українською. І ще цікавинка, стосовно новоствореного «Зоотехнічного факультету». В перший учбовий рік на ньому існувала лише єврейська секція. І тільки в 1935/36 учбовому році на зоофаці відкрилося українське відділення. Набір – 50 осіб на українське і 50 єврейське [3].

Деканом було призначено колишнього студента першого набору агрономів-тваринників, випускника першого випуску ОСГІ – професора Луцкера Григорія Семеновича (рис. 4).

Рис. 4. Професор ЛУЦКЕР Г. С.

В середині 30-х років відбувався стрімкий розвиток колгоспно-радгоспного тваринництва регіону. Відчувалася велика потреба у висококваліфікованих ветеринарних кадрах. Зоотехнічний факультет не міг задовольнити цю потребу. Тож стало необхідним відкриття в ОСГІ Ветеринарного факультету, що й відбулося в 1938 році. Для новоствореного факультету було передано будівлю учбового корпусу інституту по вулиці Чижикова, 13 (зараз Пантелеймонівська) (рис. 5).

Тож 1938/39 учбовий рік ОСГІ розпочав з п'ятьма факультетами. Ветеринарний – був самостійною одиницею в структурі інституту, розпочавши свою славетну історію [4], [5].

Оскільки ОСГІ мав дефіцит кадрів, тим більш, кваліфікованих, досвідчених – декан Зоотехнічного факультету Луцкер Г. С., за сумісництвом, був призначений на посаду декана новоствореного факультету, ставши його першим очільником. [4]. На той час йому було 44 роки, і він мав чотирирічний досвід розбудови факультету. Окрім керування двома факультетами, він був завідувачем кафедри, а також певний час завідував навчально-учбовою частиною інституту. Додайте до цього постійні відрядження. Велике навантаження, як для однієї людини.

Так чи інакше, професор Луцкер Г. С. був на посаді декану ветфаку з 1938 по квітень 1941 року. 10 квітня ці обов'язки з нього були зняті. А за два тижні, 23 квітня, 41-го року, факультет отримав нового керівника – професора, доктора ветеринарних наук Павловича Івана Кіпріяновича.

Рис. 5. Вул. Чижикова, буд. 13

В наказі про його призначення було зазначено і таке: «... професору Павловичу прийняти на себе планування й ведення учбового процесу на ветфаці та організацію нових кафедр». У той же час, він залишився завідувачем кафедри «Ветеринарії та Зоогієни» [6].

Але повернемося у 1940 рік. В серпні місяці виходить важливий і цікавий наказ по ОСГІ. В ньому йшлося про те, що для удосконалення підготовки ветлікарів, з нового учбового 1940/41 року на факультеті плануються нові курси дисциплін: «Патанатомія», «Патфізіологія», «Загальна хірургія», «Клінічна діагностика» та «Фармакологія з рецептурою». На завідувачів кафедр покладался обов'язок підготувати під ці курси матеріальну базу, а головне – викладачів, які будуть їх вести. Частково це вдалося зробити. І в наказі, який вийшов на початку нового 1940/41 учбового року йдеться, що на погодинну оплату були прийняті: проф. Ханютін (Патанатомія), проф. Шацілло (Патфізіологія) та доц. Товбін (Фармакологія за рецептурою) [6].

Слід зазначити, що весь цей час виділялися кошти на придбання та ремонт різноманітного обладнання по кафедрах. Не припинялося фінансування науково-дослідницької роботи професорсько-викладацький складу. Інститут і факультет, як його складова, розвивалися, укріплювалися. Йшов звичайний для учбового року процес – сесія, випуск, відрядження, тарифні відпустки... Але червень 41-го вніс свої страшні корективи – сталася війна. З її початком, весь період оборони Одеси, інститут швидко, організовано згортав свою роботу. Про це свідчать всі без виключення Накази по ОСГІ з червня по 10 жовтня. Весь штат інституту поступово, з різних причин, був звільнений. Останнім наказом, з 15 жовтня, були звільнені останні співробітники: «... за відсутністю роботи в інституті». Але слід зауважити, що багато хто залишився в місті. Майно ОСГІ, все, що було можливо, розмістили по різних місцях. Багато чого сховали по своїх домівках, ті, хто залишився [6].

З початком війни, з червня 1941-го, робота інституту почала дуже швидко згортатися. Усі накази по ОСГІ з червня по 10 жовтня пов'язані виключно з цим процесом. Поступово весь штат був звільнений з різних причин. 27 липня звільнили і декана ветфаку Павловича. Отримавши запрошення від іншого інституту, він залишає Одесу. Більше в місце він не повертається, адже на час звільнення Одеси йому було вже 70 років. Але в Одесі і після війни мешкали його син та онука.

Обов'язково слід згадати Дебелячку Олену Василівну (рис. 6), архіваріуса інституту, яка напередодні окупації міста разом з ще двома співробітницями інституту, Мушинською та Ратгаузською, вони перенесли додому значну частину документів ОСГІ. Саме завдяки їм, сьогодні ми маємо змогу відновити історію інституту і факультету.

Рис. 6. Архіваріус ДЕБЕЛЯЧКА О. В.

Повертаємося до 10 квітня 44-го року. До десятої години ранку Одесу було звільнено.

І уявіть – вже 12 квітня виданий Наказ №1 по ОСГІ. Почався дуже стрімкий процес відновлення роботи інституту – організовано та дуже швидко. Інколи жорстко.

І вже з 1 червня на Ветеринарному факультеті був розпочатий учбовий рік – 1944/45. Для цього знадобилося менш двох місяців. Кожен Наказ цього періоду – найважливіший [7], [8]. Але я хочу згадати Наказ №15 від 4 травня 1944 року [7].

Цим наказом було призначено декана Ветеринарного і, за сумісництвом, Зоотехнічного факультету. Третім деканом Ветфаку став доцент Щепотьєв Йосип Львович (рис. 7), який працював в інституті з березня 1934 року на різних посадах. Він був дуже освіченою людиною, маючи три вищі освіти (медичну, педагогічну, ветеринарну). Зробив великий внесок в розвиток інституту і ветфаку. А що до 1944 року – був деканом двох факультетів, завідувачем двох кафедр. Те, що з 1 червня 44-го розпочались заняття на факультеті – велика його заслуга. З невідомих причин, так сталося, що всі відомості про цю людину в ОСГІ були «стерті», не залишилося навіть прізвища. Але вдалося повернути це ім'я з небуття, однак, це тема для іншої великої розмови [7], [19].

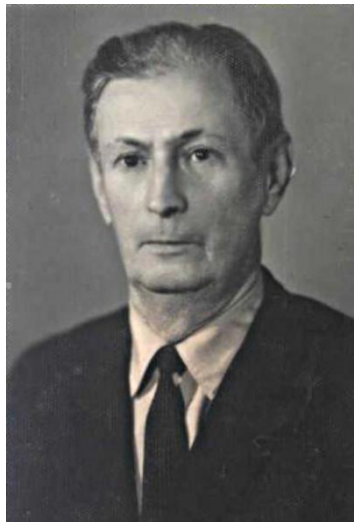

Рис. 7. Доцент ЩЕПОТЬЄВ Й. Л.

Крокуємо далі. В жовтні 1944 року декан Ветфаку тяжко захворів. Можливо, це були наслідки поранення, яке він отримав в вересні 1941 під час авіаудару. Бомба влучила у його будинок.

Так чи інакше, два факультети не могли залишатися без керівника. На Зоотехнічний факультет деканом призначили Дружиніну А.К., яка перебувала на цій посаді до січня 1945, після чого передала обов'язки декана доценту Луцкеру Г. С. Ветеринарний факультет з 17 жовтня 1944 очолив доцент кан. вет. наук Маккавєєв Борис Васильович (рис. 8) [7], [17]. Слід зазначити, що після хвороби доцент Щепотьєв очолив новостворену у 1944/45 учбовому році кафедру «Патології та терапії» [19].

Рис. 8. Доцент МАККАВЄЄВ Б. В.

Маккавєєв Б.В – це була нова людина в інституті. Трохи раніше, з 23 вересня 44-го, розпорядженням Головного Управління вишів та технікумів НКЗ його було призначено на посаду завідувача кафедри «Загальної хірургії». Таким чином, він був організатором і першим очільником кафедри «Хірургії», і четвертим деканом Ветеринарного факультету [17].

Згадаємо про ще одну нову людину в ОСГІ, знакову. В його Особистій справі зберігається документ – Наказ Всесоюзного Комітету по Справах Шкіл при СНК від 18.10.44 яким:

«...затвердити доктора біологічних наук, професора Жеденова Володимира Миколайовича (рис. 9) на посаді завідувача кафедри «Анатомії с/г тварин» Одеського с/г інституту, у порядку переведення його з Чкаловського с/г інституту». І трохи пізніше, в грудні 1944, по ОСГІ виходить Наказ, у якому професора Жеденова призначають завідувачем кафедри «Зоології та анатомії тварин» (саме таку назву мала кафедра в 1944/45 учбовому році). Іншим параграфом в цьому Наказі він призначається деканом Ветеринарного факультету, ставши п'ятим деканом в історії факультету. На цій посаді він перебував до 22.11.1948. За цей час професор Жеденов багато зробив для розбудови та розвитку, як кафедри і факультету, так і для інституту в цілому. Науковець, педагог, керівник. Під час його керування, факультет був лідером по всіх напрямках [7], [15].

Хочу згадати один цікавий Наказ, який стосується Володимира Миколайовича. Так в лютому 1946 року, голодному, повоєнному, його та ще одного викладача факультету, Бігдана Саву Степановича, нагородили: професора Жеденова – підсвинком 50-60 кг живої ваги, а Бігдана відрізом мануфактури 10 метрів та тридцятьма літрами молока.

Але мало хто знав, що Володимир Миколайович мав дуже серйозні проблеми зі здоров'ям – інвалідність та відкриту форму туберкульозу. Наприкінці 1948 року він звертається до керівництва з проханням зняти з нього обов'язки декана за станом здоров'я. Прохання задовольнили. Але він залишався завідувачем кафедри «Нормальної анатомії» до останнього дня свого життя, яке передчасно обірвалося 24 березня 1962 року. На той час йому було лише 53 роки. Хочу згадати, що в 1945 році, не без клопотання професора Жеденова, інститут отримав дозвіл на відкриття аспірантури з таких дисциплін: «Анатомія с/г тварин» та «Епізоотологія». Крім того, дозвіл на присудження вченого ступеню кандидата ветеринарних наук, на прийом до захисту.

Рис. 9. Професор ЖЕДЕНОВ В. М.

Після професора Жеденова посаду декана отримав доцент, кандидат технічних наук Крісілов Данило Вікторович (рис.10), який влаштувався на роботу в ОСГІ після демобілізації у вересні 1945 [16].

Рис. 10. Доцент КРІСІЛОВ Д. В.

Декілька слів про цю людину. Народився в 1902 році на Київщині у місті Васильків в родині педагогів, закінчив Київський Вет-Зоо інститут, брав участь у громадянській війні 1920-21 років та у війні 1941-45 років, мав урядові нагороди [16].

На час його влаштування в ОСГІ, був в професії 25 років, мав праці, статті, запатентовані винаходи. Наприклад, «Апарат Крісілова» – для стерилізації умовного м'яса. Був ветсанекспертом. В перший рік його роботи в ОСГІ (1945/46), викладав курс «Ветсанекспертизи» на кафедрі «Епізоотології». В подальшому організував кафедру «Ветсанекспертизи». Був затверджений Міністерством на посаду завідувача цієї кафедри. Був дуже активною, авторитетною, затребуваною людиною. Але теж мав проблеми зі здоров'ям – хворе серце. Гадаю, велике навантаження далося взнаки – стан здоров'я погіршився. На початку 1950 року він звернувся з проханням звільнити його від обов'язків декана, посилаючись на хворобу. Прохання задовольняють. І він залишається лише завідувачем кафедри «Ветсанекспертизи». Але, нажаль ненадовго. Після тривалої хвороби, 2 червня 1952 року він йде з життя у віці п'ятдесяти років [8], [9], [10], [16].

В нього залишаються два сина, а дружина деякий час продовжує працювати в ОСГІ. Хочу зупинитися на такому факті. Після його уходу керівництво факультету та інституту звертаються з клопотанням до органів соціалістики з проханням призначення персональної пенсії сину Данило Вікторовича, учню 9-го класу першої залізничної школи (ЗОШ №16 на Піроговській, 25). Опрацювавши багато архівних

документів нашого інституту, можу впевнено стверджувати, що це було єдине таке Клопотання. Як на мене, це свідчить про те, що Крісілов Данило Вікторович був дуже достойною людиною, залишивши по собі добру пам'ять.

Але повернемося до квітня 1950 року. Наказом від 03.04.1950 на посаду декана Ветеринарного факультету призначають доцента, канд. вет. наук Щербініна Ігоря Васильовича (рис. 11). Це ще одна значна постать. Дуже цікава та інформативна його Особиста справа. Вона майже майорить урядовими телеграмами – викликами/запрошеннями його на з'їзди, сесії, зібрання, конференції, наради, як експерта з питань Паразитології, Гельмінтології. Він був учнем академіка Скрябіна, користувався його повагою [18].

Рис. 11. Доцент ЩЕРБІНІН І. В.

В ОСГІ Щербінін влаштувався в 1947, спочатку, як сумісник. Після демобілізації, у званні гвардії майора ветслужби, влаштовується на постійній основі. В Наказі від 18 квітня 1947 року він – зав. каф. «Паразитології». Це перша згадка про таку кафедру. Він був її засновником і першим завідувачем. По подякам та відгукам, які збереглися в його Особистій справі, про нього складається враження, як про дуже професійну людину, гарного педагога та лектора, який користувався повагою студентів [3], [18]. Під час його керуванням факультетом, в листопаді 1950-го, в ОСГІ відбувається чергова реорганізація, під час якої посади двох деканів, Зоотехнічного та Землевпорядного (доцентів Луцкера і Козакова), скорочують. І на декана Ветеринарного факультету, Щербініна І.В., покладаються ще й обов'язки декана Зоотехнічного факультету. Тобто, з 16.11.1950 декан-ветеринар знов очолює два самостійних факультети. Нажаль, Ігор Васильович теж мав підірване здоров'я, інвалідність з хвороби серця. Його стан погіршився. Наприкінці липня 1951 року він звернувся з проханням зняти з нього обов'язки декана двох факультетів. Прохання задовольняють. І з першого серпня 1951 року деканом Ветеринарного та Зоотехнічного факультетів призначають проф. док. біологічних наук заслуженого діяча наук Колеснікова Володимира Васильовича [1].

Стосовно Щербініна – він працював в ОСГІ ще певний час, завідуючи кафедрою «Паразитології». В 1958 році подавши документи на конкурс до іншого інституту, виграв його, після чого з 10.10.1958 залишає ОСГІ. Слід зазначити, що після його звільнення кафедра «Паразитології» на деякий час припинила своє існування, залишившись лише окремою дисципліною, яку викладали в різні роки на різних кафедрах [1].

Стосовно професора Колеснікова В. В. (рис. 12) – з 1 листопада 1945 року наказом ВКВШ доктор біологічних наук, професор Колесніков Володимир Васильович був призначений на посаду завідувача кафедри «Гістології» у Одеській с/г інститут у порядку переведення його з Алма-Атинського Зоо-Ветеринарного інституту. До нього в ОСГІ цю кафедру очолювали: 1938-41 рр. – доц. Рубінштейн Б.Г., 1944 рік – доц. Кардасевич Б.І. [6].

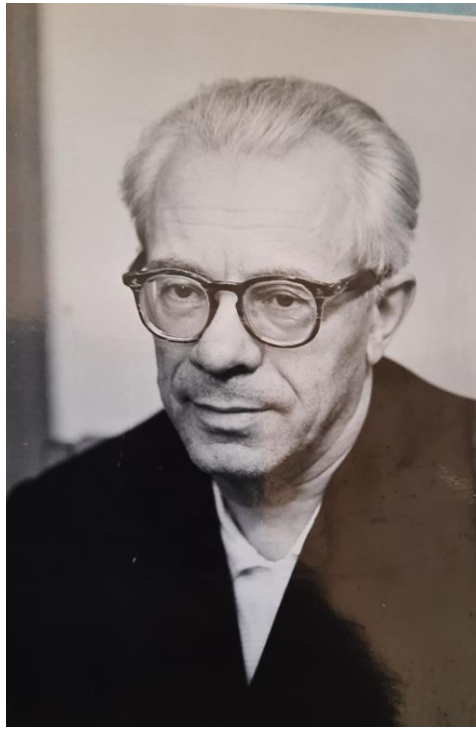

Рис. 12. Професор КОЛЕСНИКОВ В. В.

Слід зупинитися на деяких моментах в історії факультету. Так в 1956 році Міністерством с/г УРСР було прийняте рішення щодо припинення прийому студентів на Ветеринарний факультет, з подальшим призупиненням його функціонування. Тому у 1956 році був зроблений останній набір студентів на перший курс, а в 1959 – останній випуск ветлікарів [11],[12]. Тодішні студенти першого та другого курсів були переведені до Білоцерковського інституту для закінчення навчання. Таким чином, Наказом Міністерства с/г УРСР за №631 від 06.07.1959 було призупинено роботу факультету. Отже професор Колесніков на 1959/ 60 учбовий рік залишився деканом лише Зоотехнічного факультету. На початку 1960 року, після хвороби, Колесніков просить зняти з нього обов'язки декана, після чого залишається лише завідувачем кафедри «Гістології та ембріології». Тож Володимир Васильович очолював Ветеринарний факультет майже десять років [13].

З 5 квітня 1960 року деканом Зоотехнічного факультету призначають професора, доктора біологічних наук Тихомирова Федора Костянтиновича (рис. 13), з подальшим його затвердженням Міністерством. На цій посаді він перебував до 1963 року [13].

Саме в цей період відбулася така важлива подія, як відновлення роботи Ветеринарного факультету! Ще наприкінці 1960 року вище керівництво усвідомило помилковість свого попереднього рішення щодо призупинення його роботи. По ОСГІ виходить Наказ №378 від 31 грудня 1960 року (такий собі подарунок під Новий рік). В цьому наказі проголошується, посилаючись на Наказ №1135 по Міністерству с/г УРСР від 29.12.60: «...1. Надалі в Одеському с/г інституті замість підготовки зооветлікарів готувати спеціалістів, як і раніш, по профілю «Ветеринарія» і «Зоотехнія». 2. Студентів першого та другого курсів, які навчалися по індивідуальному учбовому плану зооветлікаря, перевести на навчання по спеціальності «Ветеринарія», згідно затвердженим учбовим планом.» [13].

Рис. 13. Професор ТИХОМИРОВ Ф. К.

З поновленням роботи ветфаку, по ОСГІ виходить наказ, у якому на декана Зоотехнічного факультету, професора Тихомирова, покладаються обов'язки декана Ветеринарного факультету, за сумісництвом. І знов – 1 декан на 2 факультети. Залишався він на цій посаді до травня 1963 року.

Рис. 14. Професор КУЗЬМІН О. Ф.

Саме з травня 63-го року і на довгі, майже два десятиліття, до самої смерті у 1982 році, деканом ветфаку стає професор Кузьмін Олександр Фролович (рис. 14), колишній студент ОСГІ, випускник Ветфаку 1950 року.

ВИСНОВКИ

Розпочався дуже важливий, цікавий, непростий період у розвитку та становленні Ветеринарного факультету. На фотографії (рис. 15) Ви можете побачити портрети справжніх вчених, які віддали своє життя на розвиток науки, становлення нашого університету.

А я на цьому місці ставлю три крапки...

Рис. 15. Декани ветеринарного факультету

Попереду ще дуже багато роботи щодо подальшого дослідження, вивчення та відновлення історії факультету. Як то кажуть, далі буде.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Одеській державний аграрний університет: до сторіччя. – К.: ТОВ «Логос Київ», 2018. – 280 с.
2. Протоколи засідань Совета інститута за 1919-1921 гг.
3. Справки об институте со дня его основания по 1935 год: 1918-1935
4. Книга наказів по ОСГІ за 1939 р.
5. Книга наказів по ОСГІ за 1940 р.
6. Книга наказів по ОСГІ за 1941 р.
7. Книга наказів по ОСГІ за 1944 р.
8. Книга наказів по ОСГІ за 1945 р.
9. Книга наказів по ОСГІ за 1946 р.
10. Книга наказів по ОСГІ за 1949 р.
11. Книга наказів по ОСГІ за 1956 р.
12. Книга наказів по ОСГІ за 1959 р.
13. Книга наказів по ОСГІ за 1960 р.
14. Личное дело Браунера А.А.
15. Личное дело Жеденова В.Н.
16. Личное дело Крисилова Д.В.
17. Личное дело Маккавеева Б.В.
18. Личное дело Щербинина И.В.
19. Личное дело Щепотьева И.Л.

STAGES OF ESTABLISHMENT OF THE VETERINARY FACULTY

N. Atrakhova
Odessa State Agrarian University

Reproduction of the history of the veterinary faculty of Odesa State Agrarian University based on work with archival documents. Iconic figures in the history of the faculty, the first deans.

Key words: *Faculty of Veterinary Medicine, archival materials.*